

Eskişehir’de Yaşayan Bir Grup Erkeğin Erkek Olmaya Dair Açıklamalarında Kullandığı Dilsel Kaynaklar

Zeynep Aygül*, Sibel A. Arkonaç**

Özet

Bu çalışmanın amacı, erkeklerin söyleminde, ‘erkek olma’ nın anlam inşasının ve bu inşa esnasında kullanılan dilsel kaynaklar olan açıklayıcı repertuarların eleştirel söylemsel analizle incelenmesidir. Çalışmanın katılımcılarını 25-70 yaşları arasından 15 erkek oluşturmaktadır. Her bir katılımcıyla birebir olmak üzere 15 ayrı görüşme gerçekleştirilmiştir. Konuşmalar ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş ve yazıya dökülmüştür. Konuşma metinleri söylem analizi ile incelenmiştir. Konuşma metinlerinde ortaya çıkan açıklayıcı repertuarlar ‘hiç düşünmedim’, ‘erkek olmak değişken bir şey’, ‘erkek olmak tanımlanamaz’ açıklayıcı repertuarları ‘erkek olmak açıklanamaz’ başlığı altında toplanmıştır. Bu repertuara göre erkek olmaya dair anlam inşasının hangi zeminden yapılacağı erkekler için bir problem oluşturmaktadır. Erkek olmanın anlamının ortaklaşılın yeniden üretimi, erkeğin statüsünün ve öteki olanın işaretlenmesiyle çeşitlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erkek, erkek olmanın anlamı, açıklayıcı repertuarlar, eleştirel söylemsel analiz.

Abstract

The purpose of this study is to examine the meaning construction of ‘being a man’ in discourses of men, and the interpretative repertoires which are linguistic resources used in this construction through critical discursive analysis.

Participants of the study consisted of 15 male subjects between the ages of 25 and 70. Fifteen one on one interviews were conducted. Conversations were tape recorded and then transcribed. Transcriptions were examined through discourse analysis.

Interpretative repertoires ‘I never thought about it’, ‘being a man is something variable’ and ‘being a man were identified’. These were grouped under a main interpretative repertoire: ‘being a man can not be explained’. According to this repertoire finding a ground for constructing the meaning of ‘being a man’ is a problem for men. The common reproduction of constructing the meaning of ‘being a man’ is varied by social status and marking the other.

Keywords: Man, male, the meaning of ‘being a man’, interpretative repertoires, critical discursive analysis.

* Uzman psikolog, okyanus1@gmail.com

** Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Laleli/İstanbul, sibelarkonac@gmail.com

Giriş

Gündelik yaşantımızı belirleyen önemli faktörlerden bir tanesi cinsel kimliklerdir. Cinsel kimlikler hem akademik alanda hem de gündelik yaşantıda tek boyutlu ele alınabilecek bir mesele değildir. Erkeklerin askere gitmesi ve heteroseksüel evlilikleri gibi gündelik yaşantımızı belirleyen uygulamalar siyasi alanda cinsel kimlikler üzerinden yürütülen politikaların en görünür olanlarıdır. Cinsel kimliklerin yazılı ve görsel medyada da bu politikalarla paralel bir doğrultuda temsil edilegelmesine karşın zaman zaman farklılıklar olabilmektedir. Cinsel kimlikler ile ilgili Türkçe alanyazınına baktığımızda ise konunun özellikle son yıllarda sıklıkla çalışılmış olduğunu görmekteyiz. Türkiye’de özellikle feminizmin etkisiyle bu alanda “kadın” ve “kadınlık” çalışmaları diğer cinsel kimlik çalışmalarından sayıca fazladır. “Kadın” ve “kadınlık” çalışmalarının içerisinden filizlenen “erkek” ve “erkeklik” çalışmalarının tarihi ise uluslararası alanyazınında dahi oldukça kısadır. “Erkek olma”nın politikalarla inşası, medyadaki sunumu ve akademide ele alınma biçimi bu çalışmanın ortaya çıkışında belirleyici olmuştur.

Burada aktarılacak olan çalışma daha önceki bir çalışmadan alınmıştır (Aygül, 2013). Bu önceki çalışmada Eskişehir’de yaşayan 15 erkeğin erkek olmakla ilgili konuşmalarında öne sürdükleri düşünce ve görüşlerinde, erkek olmaya dair anlamları üretilmelerine, kullandıkları açıklayıcı repertuarlara ve birbirine zıt olarak konumlanmış ideolojik ikilemlere odaklanılmıştı. Eleştirel söylem analizinin analitik odaklarından olan ve Potter ve Wetherell’in (1987; Wetherell ve Potter, 1992) açıklayıcı repertuarlar adını verdiği, söylemin dilsel kaynaklarına işaret eden anlam kalıpları ile Billig ve arkadaşlarının (1988) ideolojik ikilemler adını verdiği, aynı sosyal nesneye dair inşa edilmiş, birbirine zıt olarak konumlandırılmış ve birbiriyle tutarsız dilsel kaynakların biraradalığı katılımcıların konuşma etkileşimleri boyunca belirlenmişti. Buradaki çalışmada ele alınan ise daha önceki çalışmada ortaya çıkan repertuarlar (toplumda erkek olmak, erkek olmak rahat, erkek olmak öğrenilir) arasından daha ayrıntılı bir analizi gerektiren “erkek olmak açıklanamaz” repertuarı olacaktır.

Erkek ve Erkeklik Çalışmaları

Sosyal bilimlerde erkek ve erkeklik konularına ilgi 1970’lerin sonuna doğru başlamıştır. Sosyal bilimlerin erkekliği incelemesinin önündeki en önemli engellerden bir tanesi sosyal bilimlerin alanında biyoloji kökenli cinsiyet tanımının egemen olmuş olmasıdır. Bu tanım erkekliğin ve kadınlığın doğuştan sahip olunan biyolojik/ genetik/ hormonal bir özellik, doğal bir hak olduğunu söyler. Hearn (1998) erkek ve erkeklik konularına dair ilgi ve merakın 1987’den sonra belirgin bir şekilde arttığını dile getirir (akt. Sancar, 2009).

Bugün konuyla ilgili ana akım çalışmaların feminist kuram ve/veya queer¹ çalışmaları etrafında şekillendiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Mutluer'e (2008) göre bu çalışmaların çıkış noktalarından bir tanesi feminist kuramın farklı sınıf, yaş, meslek ve statü gibi özelliklere sahip erkeklerin ve erkekliklerin toplumsal yapı ile ilişkileri içerisindeki konumuna odaklanmasıdır. Bu çalışmaların çıkış noktalarından bir diğeri ise queer teorisinin cinsiyet kavramını yeniden tartışmaya açması ve farklı cinsel yönelimlerin "erkek" ve "erkeklik" ile olan ilişkisini mercek altına alıyor olmasıdır.

"Erkek kimliği", "erkek olmak", "erkeklik" ve "erkeksilik" kavramları erkeklik çalışmaları alanında sıkça karşılaşılan ve içiçe geçmiş kavramlardır. "Erkeklik" yukarıda saydığımız kavramlardan en kapsayıcı olanıdır ve toplumsal, kültürel, biyolojik yaklaşımların tümüne birden işaret etmektedir. Bu çalışmada kullanılacak olan kavram "erkek olmak"tır. Bozok'a (2011) göre erkek olmak ataerkil kapitalist toplumsal yapının normları çerçevesinde toplumsal ve kültürel bakımdan "erkek olarak" kabul edilmeye dayanmaktadır. Buna göre; ataerkil kapitalist toplumsal yapının normları erkekleri biçimlendirirken erkekler de bu normları içselleştirmeye çalışmaktadırlar.

Sosyal inşacı yaklaşıma göre kimlikler değişmez, sabit kategoriler olarak kabul edilmezler; aksine sürekli inşa edilen, değişken ve akışkan olarak ele alınırlar. Bu çalışmada erkek olmak sosyal inşacı bir çerçevede değerlendirilecektir. Erkek olmayı sosyal inşacı bir çerçevede ele almak, erkek olmaya dair genel geçer kabullerin ortaya çıkaracağı erkek olmakla özdeşleştirilegelelen varsayımlardan uzaklaşmayı sağlamaktadır. Ancak konunun hangi yönlemlerle ele alınacağı da tanımları yeniden şekillendirecektir. Yöntem, erkek olmanın anlamının nasıl, ne şekilde ve nerede aranacağı konusunda belirleyici olmaktadır. Bu sebeplerle; bu çalışmayı erkek olmayı sürekli bir inşa olarak ele alabileceğim, erkek olmanın inşa edildiği söylemleri, sosyal pratiklerini, olası konumlarını ve bu konumların ortaya çıktıkları zeminleri inceleme imkanları sunan eleştirel söylemsel analizle yürüteceğiz.

Eleştirel söylemsel psikolojiye göre erkeklik/kadınlık sabit ya da kalıcı bir kategori değildir, sürekli tekrardan üretilmektedir. Eleştirel söylemsel analiz perspektifinden erkeklik üzerine önemli çalışmalardan bir tanesi Nigel Edley'in Erkekliği İncelemek (2001) adlı çalışmasıdır.

Bu çalışmada, eleştirel söylemsel psikolojinin geleneksel psikoloji analizlerinden farklılaştığı nokta erkeklik üzerinden açıklanmıştır. Geleneksel psi-

¹ * Queer Türkçe'ye "garip", "tuhaf", "yamuk" gibi anlamlarda çevrilirken, Türkiye'de bazı akademisyenler ve aktivistler kavramı "o biçim", "terso", "kaçık" olarak kullanılmaktadır. Ancak buradaki çalışmada alanyazınındaki kullanımı referans alınacak ve "queer" olarak kullanılmaya devam edilecektir. ayrıca bkz. <http://www.kaosgldergi.com/dosyasayfa.php?id=1741>

koloji analizleri şiddet eğilimini ve teknoloji, futbol gibi konulara ilgiyi erkek olmanın belirtileri/özellikleri olarak ele alırken eleştirel söylemsel psikoloji bu özellikleri erkek olmanın belirtileri/özellikleri olarak ele almaz. Eleştirel söylemsel psikolojiye göre yukarıda sözü edilenler erkek olma özellikleri olarak değil erkekliğin kendisi olarak kabul edilir. Edley'e (2001) göre erkeklik bir olgu değil söylemsel bir kazanç olup topluca ya da diğerleriyle birlikte sürekli yapılan bir şeydir. Söylemsel psikoloji analizlerinde erkeklik, sosyal etkileşimin akışı içinde "yapılan" ya da "üstesinden gelinen" bir şey olarak anlaşılır. Eleştirel söylemsel psikolojinin kavramlaştırılmalarına dayanarak Edley (2001) cinsel kimliklerin tipik bir şekilde gündelik işleyişte sürekli müzakere edildiğini; bu suretle de gücün işleyişine dahil edildiğini öne sürer.

Türkiye'de erkeklik söylemini anlamaya yönelik çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalar içerisinde Sancar'ın (2009) Erkeklik: İmkansız İktidar - Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler isimli çalışması öne çıkmaktadır. Bu çalışmada farklı yaşlardan ve farklı sınıflardan erkeklerle çalışılarak Türkiye'de erkeklik söyleminin oluşum süreçleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Araştırma bulguları ekonomik, sosyolojik ve politik bağlamlarla ilişkilendirilerek yorumlanmış ve bu yorumlama kadınların erkeklik söyleminin inşasındaki rollerine de yer vererek yapılmıştır.

Bu çalışmada erkeklerin erkek olmaya dair anlam inşalarına ulaşabilmek amacıyla analizimizi eleştirel söylemsel psikolojinin kullandığı kavramlaştırmalardan biri olan, dilsel kaynaklar olarak adlandırabileceğimiz 'açıklayıcı repertuarlar' çerçevesinde yürüteceğiz (Edley, 2001; Wetherell, 2001). Bu suretle erkek olmaya dair erkekler arasında ortaklaşılan anlam inşalarına ulaşmayı hedeflemekteyiz.

Aygül'ün (2013) daha geniş çerçevede yürütmüş olduğu çalışmasında, erkek katılımcıların erkek olmak hakkındaki konuşmalarında ortaya bir takım repertuarlar çıkmıştı. Erkekler, 'erkek olmak' üzerine ortak anlam kuruşlarında dört ayrı açıklayıcı repertuara ya da dilsel kaynağa başvurumaktadırlar. Bunlar; erkek olmanın açıklanamazlığı, toplumdaki erkek, erkek olmanın rahatlığı ve erkek olmanın öğrenildiğidir. Bu çalışmada odaklanacağımız husus ise çalışmadaki bu açıklayıcı repertuarların derinlemesine analizi olacaktır. Burada özellikle ele alınacak olan repertuar "erkek olmak açıklanamaz" başlığı altında toplanan 'erkek olmak hakkında düşünmemiş olmak', 'erkek olmanın değişkenliği' ve 'erkek olmanın tanımlanamaz oluşu' dur. Analizde bu repertuarlarla erkek katılımcıların hangi zeminden ne gibi açıklamalar ürettiği, erkeklerin bu açıklamalarla neler yaptıkları ve bu açıklamaların ne tür sonuçları olduğu incelenecektir. Bir diğer ifade ile erkeklerin erkek olmayı anlamlandırırken erkek olmanın açıklanamaz oluşuna dair başvurdukları repertuarlar ve bu bağlamda erkek olmayı nasıl anlamlandırdıkları bu çalışmanın odak noktasıdır.

Yöntem

Bu çalışmada eleştirel söylemsel psikoloji yaklaşımının kullandığı söylem analizi kullanılmıştır. Söylem analizi en basit haliyle dilin yakından incelenmesi ve dilsel kalıpların aranması olarak tarif edilebilir (Taylor, 2001). Söylem analizi tek biçimli değildir, analistler arasında çeşitli tarzları kullanılmaktadır. Burada ele alınan eleştirel söylemsel psikoloji yaklaşımının söylem analizini kullanımında bazı analitik odaklar mevcuttur. Bunlar açıklayıcı repertuarlar (Potter ve Wetherell,1987,1988), özne pozisyonları (Davies ve Harre, 1990) ve ideolojik ikilemlerdir (Billig ve ark.,1988).

Bu çalışmada analizimizi 'açıklayıcı repertuarlar' olarak adlandırılan dilsel kaynaklar çerçevesinde yürüteceğiz. Aynı meseleye dair katılımcılar tarafından tekrarlanan açıklama biçimlerinin (açıklayıcı repertuarlar) etraflıca incelenmesi analizin bütününe oluşturmaktadır. Söylem analizi dili yakından incelerken dilde tekrarlayan kalıpları arar. Konuşarak gerçekleştirilen eylemde belirli dilsel kaynakları kullanarak insanlar, açıkladıkları olayların nesnelerin veya fenomenlerin belli versiyonlarını meşrulaştırırlar, kendi davranışlarına özür ya da geçerlilik getirirler, eleştirileri uzaklaştırırlar, etkileşimde bir duruşu korurlar veya reddederler (Burr,2012;Wetherell, 2001).

Bu çalışmada söylem analizi ile katılımcıların erkek olmak hakkındaki konuşmalarında kullandıkları açıklayıcı repertuarlara ulaşmak için karşılıklı konuşmalarında tekrarlayan açıklama kalıplarına bakılmıştır.

Katılımcılar

Söylem analizi çalışmalarında araştırmanın hem çerçevesini hem de örneklem seçimini araştırmanın problemi belirlemektedir (Taylor, 2001;Taylor, 2013) . Ele alınan meseleye dair farklı söylem gruplarından araştırmaya katılmaya gönüllü katılımcılar araştırmanın örneklemine oluşturur. Burada araştırmaya katılan kişi sayısından ziyade farklı söylemlere erişebilirlik önemlidir.

Çalışmanın katılımcıları Eskişehir'de yaşayan, yaşları 25 ile 70 arasında değişen toplam 15 yetişkin erkekten oluşmaktadır. Katılımcılar gönüllülük esasına göre çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerden geniş bir söylem yelpazesine ulaşabilmek amacıyla katılımcılar meslek, medeni durum, çocuk sahibi olmak, yaş, eğitim seviyesi alanlarında farklı kategorilerde yer almaktadırlar.

Katılımcı sayısı söylem kalıpları kendini tekrar etmeye başladığında ya da bir başka ifade ile yeni anlam kalıplarına rast gelinmemeye başlayınca veri toplama işlemi tamamlanmış sayılmıştır.

Kullanılan veri toplama teknikleri

Veriler, sonradan birebir yazıya dökülmüş olan konuşma verileridir ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Ses kaydından yazıya dökülmüş olan konuşmalar, çok dikkatli ve ayrıntılı okumalardan geçirilerek analiz edilmiştir. Tüm bu incelemeler eleştirel söylemsel analizin analitik odaklarından “açıklayıcı repertuarlar” çerçevesinde yapılmıştır.

Uygulama

Görüşmelerin gerçekleştirilmesi için, her bir katılımcı ile uygun zaman ve sakin, gürültüsüz mekânlar belirlenmiştir. Görüşmeler; iş yeri, kafe ve ev ortamlarında, görüşmeci ve katılımcı ile birlikte Eskişehir’de gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin süreleri, bir görüşme hariç olmak üzere yirmi dakika ile bir buçuk saat arasında değişmektedir. Görüşmelerin temalarını pilot görüşmelerden elde edilen temalar (toplumsal-kültürel bağlam, iş ve aile hayatı, kadın-erkek ilişkileri), erkek olmak üzerine literatürdeki diğer araştırmalarda ele alınan temalar ve görüşmeler sırasında etkileşimde ortaya çıkan temalar oluşturmaktadır.

Erkeklik ve erkek olmak üzerine yürütülen az sayıdaki araştırmada erkek olmak; ataerki, babalık, askerlik, şiddet, etnik köken, dini inanç, cinsel tercih ve yönelimler, edebiyatta ve medyada temsil biçimleri, spor ve vaka analizleri gibi başlıklarla ilişkilendirilerek yürütülmektedir. Bu başlıkların görüşmeler esnasında dile getirilmesiyle katılımcıların açıklamalarına doğrudan müdahale edilmiş olacak ve görüşme temaları yalnızca görüşmeci tarafından belirlenmiş olacaktır. Böyle bir müdahalenin ve belirleyiciliğin önüne geçmek amacıyla görüşmeler sırasında üzerinden geçilecek temalar aşağıda yer alan daha genel başlıklar olarak belirlenmiştir.

- erkek olmak ne demektir,
- nasıl bir erkeksin,
- toplumsal ve kültürel bağlamda erkek olmak nasıl bir şeydir,
- iş ve aile hayatında erkek olmak nasıl bir şeydir,
- Türkiye’de, özellikle Eskişehir’de erkek olmak nasıl bir şeydir,
- kadın-erkek ilişkileri hakkındaki düşünceler nelerdir,
- gündelikte yaşamda sadece erkek olmak sebebi ile karşılaşılan durumlar var mıdır, var ise nelerdir ve bunlar nasıl anlamlandırılmaktadır.

Görüşmeler sırasında bazı temalar önceden belirlenmiş olsa da doğrudan müdahaleler yerine bağlamda kalınmasını sağlayacak yönlendirmeler yapıldı. Görüşmeler ‘erkek olmak nasıl bir şey’ sorusuyla başlatıldı. Görüşmeler, bu soru sonrasında gelen açıklamaların bağlamına göre yukarıdaki temaların

sıralı ve zorunlu olmaksızın üzerinden geçerek sürdürüldü. Analitik açıdan önem teşkil etmesi sebebiyle, katılımcıların duygu veya düşünce bildiren ifadelerle etkileşime dahil olmalarını belirlemekten kaçınmak amacıyla yukarıda sıralanan temaların neredeyse tamamı “nasıl bir şey” soru kalıbıyla birleştirilerek soruldu.

Daha sonra tüm konuşmalar, ‘.mp3’ ses dosyası formatında bilgisayara aktarıldı ve yazı dökümü yapıldı. Yazı dökümü yapılırken tüm katılımcıların ve mekânların isimleri etik kurallar icabı değiştirildi. Çalışmanın devamında görüşmelerin yazı dökümleri “konuşma metinleri” olarak adlandırılacaktır (Bkz. Wetherell, 2001). Konuşma metinlerinin transkripsiyonunda Jefferson (1985) tarzının en sade şekli esas alınmıştır (akt. Potter, Hepburn, 2005).

Analiz Sonuçları

Bu çalışmada erkeklerin erkek olmaya dair konuşmalarında erkek olmanın açıklanamazlığı bağlamında hangi temaların ne zaman ve ne şekilde ortaya çıktığı, bu temalara dair hangi açıklamaların nasıl yapıldığı, açıklamaların yapıldığı zeminler, belirli açıklamaları yaparak katılımcıların hangi anlamları inşa ettikleri, kendilerini ve bir kadın olarak görüşmeciyi nasıl konumlandırıdıkları incelenmiştir.

Bu çalışmanın Aygül (2013)’ün erkek olmak hakkındaki daha önceki bir çalışmasından bir bölümünü oluşturduğunu daha önce belirtmiştik. Aygül’ün daha önceki çalışmasında birebir görüşme kayıtlarından elde edilen konuşma metinlerinde ortaya çıkan açıklayıcı repertuarlar ‘erkek olmak açıklanamaz’, ‘toplumdaki erkek’, ‘erkek olmak rahat’ ve ‘erkek olmak öğrenilir’dir. Bu çalışmanın odak noktasını ise ‘erkek olmak açıklanamaz’ repertuarında ortaya çıkan dilsel kaynakların incelenmesi oluşturmaktadır. Açıklanamazlık bağlamında ortaya çıkan dilsel kaynaklar üç başlık altında toplanabilmektedir. Bu başlıklar; -‘ hiç düşünmedim’, -‘ erkek olmak değişken bir şey’, -‘ erkek olmak tanımlanamaz’dır.

-‘hiç düşünmedim’

Katılımcılardan erkek olmanın nasıl bir şey olduğunu ve bunu gündelik yaşantılarında nasıl deneyimlediklerini açıklamalarını istediğimde ilk karşılaştığım argüman erkek olmak üzerine daha önce düşünmemiş oldukları idi. Erkek olmanın anlamlarının erkekler tarafından daha önce düşünülmemiş olması bu konunun erkekler için üzerine düşünülemez kadar kendi yaşantılarına gömük ve normal olduğu anlamına gelebilir. Bu durum erkek olmayı konuşulabilir bir zeminden de uzaklaştırmaktadır. Sözelimi konuşmayı devam ettirmek üzerinde ısrarcı olduğumda erkek olmanın bir öteki üzerinden ve öteki ile kıyaslamalar yaparak konuşulabilir bir konu haline geldiğini göz-

lemledim. Katılımcılar için erkek olmayı konuşmak kendileri için “öteki” olarak konumlandırabilecekleri bir özneyi bağlamda işaretlemeleriyle mümkün olmaktadır. Burada sözü edilen ötekiler “kadınlar” (kız kardeş, anne) olarak işaretlenmiştir. Aşağıdaki iki alıntı bunun tipik örneği olarak verilmektedir.

1. Alıntı (12. Görüşme)

186.Ç: *ama bu olurken gerçekleşirken bunu düşünmezsin yağni o*

187.G: *hı hı*

188.Ç: *hani ona*

189.G: *kendiliğinden gelişen*

190.Ç: *hı kendiliğinden gelişen bi şeydir*

191.G: *peki hani şey*

192.Ç: *kız arkadaşım için nası bi erkeğim ya da annem için nası bi erkeğim ondan bahsettiğim iş iyi bi erkeğim galiba yağni (gülerler) yani mesela şöyle söylüyüm tağmirat tağdilât işlerinden anlarım*

193.G: *hı hı*

2. Alıntı (12. Görüşme)

145.G: *şeyi de soruyum o zaman sen nası bi erkeksin*

146.Ç: *ben nası bi erkeğim neye göre nası bi erkeğim*

147.G: *zor bi soru oldu bu ama hani*

148.Ç: *hı hı*

149.G: *bi erkek olarak tağrif edicek olsan kendini ben şöyle bi erkeğim diyebilir misin ya da böyle bi şey tağrif edilebilir mi*

150.Ç: *nası bi erkeğim diye bi tağrif bence işh yapılamaz nası bi insanım gibi bi tağrif yapabilirim ancak hani bunu erkeklik açısından düşünmedim çünkü ben*

151.G: *hı hı*

152.Ç: *şöyle bi erkek olunur diye düşünmedim oturup yağni*

153.G: *hı hı*

154.Ç: *şöyle bi insan olunur diye sen sorunca mesela kaldım yağni nası bi erkeğim*

155.G: *hı hı*

156.Ç: *yağni yağ nası bi insanım gibi düşünmüşümdür hep*

157.G: *hı hı*

158.Ç: *ama iş şuşan hani düşünürsem nası bi erkeğim diye nası bi erkeğim kimin için önemlidir*

159.G: *hı hı*

160.Ç: *kız arkadaşın için önemlidir*

161.G: *mesela kız arkadaşın için*

- 162.Ç: *mesela kız arkadaşın için ya da ay ebeveynlerin için*
 163.G: *hı hı yağni ağileden geldik ordan gidebiliriz*
 164.Ç: *hıh oğlusun e yağni hani*
 165.G: *nası bi oğulsun*
 166.Ç: *annenin oğlusun nası bi oğulsun iş gibi bi şey olabilir ancak öyle düşünüyorum*
 167.G: *hı hı*
 168.Ç: *mesela arkadaşın için nası bi erkek diğilsindir yağni*
 169.G: *hığ neden*
 170.Ç: *arkadaşın için bi cinsiyet dışı bi şiyisin çünkü*
 171.G: *hı hı*
 172.Ç: *anlatabildim mi*

Her iki alıntı da aynı kişiyle yapılan görüşmenin farklı bölümleridir. Birinci alıntıda katılımcı erkek oluşunu tanımlayabileceği bir zemin arayışındadır. Katılımcı, erkek olmak üzerine daha önce düşünmemiş olmasını erkek olmak yerine insan olmak üzerine düşündüğünü açıklayarak meşrulaştırmaktadır. Katılımcı konuşmadaki etkileşimde ‘sen nasıl bir erkeksin’ sorusuyla başlattığı ‘erkek olmak’ temasını, erkek olmasını da kapsayan genelleyci ve ayırıcı olmayan “insan olmak” açıklamasına başvurarak değiştirmiştir. Katılımcının “insan olmak” açıklamasına başvurmasıyla birlikte erkek olmak, konuşmadaki etkileşimde bağlamının dışına itilmiştir. Erkek olmanın düşünülebilirliği ve konuşulabilirliği ancak katılımcının kendi yaşam alanı içerisinde öteki olan kız arkadaşını ve ebeveynlerini işaretlemesiyle mümkün olmuştur. Burada ötekiler kadın olarak belirlenmiştir. Katılımcı bu noktada erkek olmaya dair açıklama yapmayı, kendisini kız arkadaşının erkek arkadaşı olarak ve annesinin oğlu olarak konumlandırarak kabul etmektedir. Erkek olmak üzerine düşünmemiş olması dışındaki açıklamalarını ötekileri işaretledikten sonra getirebilmektedir. Arkadaşlık, cinsiyetler arası bir zeminde hakkında konuşulabilecek bir konu olarak kabul edilmemiştir. Bu nedenle erkek olmak arkadaşlar arasında anlamsızlaşmaktadır. Katılımcılar için benim de onların kendi gündelik hayatları içinde tanıdık olmadıkları, yabancı bir kişi olmam görüşmelerin başlarında erkek olmaya dair ‘düşünülmemiş erkek’ repertuarına başvurmalarında etkili olmuş olabilir.

-‘erkek olmak değişken bir şey’

‘erkek olmak değişken bir şey’de ‘hiç düşünmedim’ repertuarı gibi katılımcıların çoğunlukla görüşmelerin başlangıcında başvurdukları bir açıklayıcı repertuardır. Bu repertuar erkek olmanın tek bir biçiminin, tek bir açıklama-

sının olmadığı, kişilerin yaşayış biçimlerine göre tarifinin değişeceği, hatta tek bir kişinin yaşam hikayesi boyunca değişimler geçireceği, açıklamasının ele alındığı zemine göre de değişeceği üzerine; özetle erkek olmanın sürekli bir değişkenlik içerdiği üzerine temellenmektedir. Erkek olmanın sürekli bir değişkenliği içermesi de tek ve sabit bir açıklamasının yapılamıyor oluşunu desteklemektedir.

3. Alıntı (13. Görüşme)

- 5.G: *senin için yağı tamamen senin için erkek olmak nasıl bir şey sen bunu gündelik hayatında nasıl yaşıyorsun*
- 6.E: *aslında hiç bunun üzerine düşünmediğim için düşünerek cevap versem olur de mi*
- 7.G: *yoğ hiç fark düşünebilirsin düşünmeden aklına geldiği gibi de olabilir hani şey soruyum o zaman hani daha önce hiç neden düşünmedin*
- 8.E: *hım bilmem hiç aslında çok da düşünen bir insanım ama yağı hiç beni ilgilendirmeyen konularda*
- 9.G: *hı hı*
- 10.E: *düşünmeyi özgün fikirler üretmeyi böyle hobi olarak severim yağı ama şey yapmadım hiç bu konu üzerine düşünmedim erkek olmak nasıl bir şey yağı bu soruyu şey olarak bakabilirim haldede erkek olmanın dışında kalan alternatif kadın olmak olduğu için*
- 11.G: *hı hı ordan da devam edebilirsin*
- 12.E: *kadın olmakla aradaki farkları söyleyebilirim belki*
- 13.G: *hı hı hı hı*
- 14.E: *yağ sonuçta şey bu bence erkeğine göre de değişen bir durum erkek olmanın nasıl bir şey olduğu erkeğine göre de değişecek bir şeydir bence kültüre ve şeye yağı yaşayış biçimine*
- 15.G: *hı hı*
- 16.E: *yetistiriliş biçimine göre çok fazla değişecek bir şeydir iş benim açımdan aslında tam olarak iş en son iş yaşadığım değişimden sonra bir çok şeyin havada olduğunu söyleyebilirim onun için belki de net bir şey söyleyemiyorum*
- 17.G: *hiğ*

Yukarıda alıntının başlangıcında katılımcı 'hiç düşünmedim' repertuarını inşa etmektedir. Katılımcı 'hiç düşünmedim'den 'erkek olmak değişken bir şey' repertuarına geçişini burada gene bir öteki olarak kadını işaretleyerek gerçekleştirmiştir. Erkek olmanın açıklanamaz oluşundaki değişkenlik sözü edilen erkeğin hangi erkek olduğuna dair ve hangi çevreden olduğuna dair belirsizliklerin bulunması üzerine temellendirilmektedir. Katılımcı öncelikle

kültürel bir zemine yerleştirdiği genel bir erkek ve erkeğin karşıtı olarak da kadın olma durumundan bahsetmektedir. Alıntının son kısmında ise katılımcının sözün sahibi olarak kendisine vurgu yapmasıyla birlikte konuşmanın bağlamı katılımcının kendi bireysel yaşantısı zeminine çekilmiştir. Ancak bireysel yaşantı zemininde de katılımcı erkek olmaya dair bir açıklama getirmemektedir. Hem genelde hem de özelde yaşanan haliyle erkek olmak değişken bir durumdur. Bu sebeple erkek olmak üzerine açıklama geliştirmek katılımcı için mümkün değildir.

Aşağıdaki 4. Alıntıda da katılımcı değişkenliğe dair açıklamalarında bireysel yaşantısındaki değişimlere referans vermektedir. Ancak değişimin kaynağı olan bireysel yaşantıdaki değişimlerin neler olduğuna dair herhangi bir açıklamada bulunmamaktadır.

4. Alıntı (3. Görüşme)

- 1.G: *evet tez konusundan bahsettim birazcık iş erkek olmak nası bi şey senin için ordan başlayabiliriz*
- 2.D: *yani iş bu çok iş genel bir soru galiba di mi*
- 3.G: *evet hı hı*
- 4.D: *valla günümüzde erkek olmanın bir çok modelleri var günümüzde iş ben çocukluğumdan bu yana bir çok çok değişik erkek karakterlerine de bürünmüşümdür diye düşünüyorum yani süreçlere bağlı olarak kahramanlarıma bağlı olarak eş kimi zaman kimi zaman çok romantik kimi zaman iş daha çok gerçekçi bazen katı*
- 5.G: *hı hı*
- 6.D: *iş yani iş erkeklik dediğimiz olgu bu yaşma gelip de bana sorduğunda yani şimdi şu anda ım günümüzdeki değer yargılarına göre sanırım ım biraz daha değişiyö gibi geliyo bana ben de o değişime belki hala ayak uyduruyorum ben ım şuanda inandığım bi şey söylemek isterim*
- 7.G: *hı hı*
- 8.D: *hiç bi zaman yani bir nesneleşmek gibi yani bir masa diyelim masa şeklini almıştır eş masa olmuştur artık*
- 9.G: *hı hı*
- 10.D: *eğ ben kendime son şekli vermemeye çalışıyorum*
- 11.G: *hıgm*
- 12.D: *eğ ki bi kimyada bir terim vardır her şekli alan şey suya bardağa girince onun şeklini alan filan diye öyle bi yapısalılık vardır eş öyle değil benim anlatmak istediğim şey yani iş sürekli olarak gelişen iş kendisini ona bu ideğalize de etmiyorum yani*
- 13.G: *hı hı*

Bireysel yaşantıdaki değişimlerin belirsiz bırakılmasıyla birlikte erkek olmanın nasıl bir şey olduğu da belirsiz bırakılmaktadır. Buradaki belirsizliğin aynı zamanda erkek olmayı katılımcı için sabitlemeyi ve tek bir tipe indirgemeyi engelleyici bir işlevi de bulunmaktadır.

-‘erkek olmak tanımlanamaz’

Tanımlanamazlık, hem erkek olmayı tanımlamayı reddetmek hem de tanımlamanın mümkün olamayışı anlamlarında kullanılmaktadır. Aşağıdaki 5. Alıntıda katılımcı erkek olmayı tanımlayamamasını kendisinin de erkek olmasına dayandırmaktadır. Bu noktada erkek olmanın onun yaşantısına gömük olduğunu söylemek mümkün.

5. Alıntı (10. Görüşme)

- 1.G: *evet şimdi başladık erkek olmak nası bi şey*
- 2.B: *böyle direk böyle başlıyo (G güler) valla heralde erkek olmanın nası bi şey olduğunu ben kendim de erkek olduğum için*
- 3.G: *hı hı*
- 4.B: *yağni en azından iş iş nası diyim yağni bi kategori olarak bize işte erkek deniyo erkek olduğum için benim heralde erkek olmanın nası bi şey olduğunu anlatabilmem bayağ zor olabilir şey gibi işte heralde iş bizim hocamız söylerdi sürekli suyun yaş olduğunu balık keşfetmemiştir balık suyun içinde ha ama ben iş şöyle söyleyim ben çok küçük yaşlarında yaşlarımda dahi iş erkek olduğum için erkek çocuk olduğum için iş nası söyleyim geleneksel bir anadolu işte iç anadolu neşehirden söz ediyorum neşehirde büyütülen bi çocuk olarak işte oğlan olsun da çamurdan olsun şeklinde yetiştirildiğimi söyleyebilirim*

Bu durumu daha önceki alıntılarda değindiğimiz kendini öteki ile kıyaslayarak repertuar geliştirme stratejisi ile bağlantılı olarak ele alacağız. Her ne kadar kendisini erkek olarak tanımlasa da erkek olmasının referansı kim veya kimler olduğunu belirtmediği bir ötekinin, kendisini ve kendisi gibileri erkek olarak adlandırmasıdır. Erkek olarak tanımlanmak katılımcının tercihine bağlı değildir. Ancak katılımcının kendisini erkek olarak tanımlaması kaynağı katılımcının dışında olan kategorik bir erkek grubunun tanımlanıyor oluşuna bağlıdır. Erkek olduğu katılımcıya ötekilerin söylediği ve katılımcının da kabul ettiği bir şeydir. Söz ötekine ait işaretlendiği için tanımlamayı yapacak olan da ötekidir. Yukarıdaki alıntıda ötekine ait işaretlenen başka bir söz de halk arasında yaygın olarak bilinen ‘erkek olsun çamurdan olsun’ sözüdür. Katılımcı kendisini bu açıklamanın muhatabı olarak konumlandırmakta ve böyle bir çevrede yetişmesini sebep göstererek kendisinden erkek olmasının dışında herhangi bir açıklama beklenmediğini de ifade etmektedir.

6. Alıntı (14. Görüşme)

- 1.G: *evet kayıt başladı tezin konusundan bahsettim erkek olmak nası bi şey bunu konuşcaz ilk soru biraz genel ama öyle konuyu açsın diye onunla başlıyorum erkek olmak nası bi şey*
- 2.H: *valla çok özel bi şey değil sonuçta erkek olmak erkek çok tanımlayabiliceğim bi şey değil*
- 3.G: *hı hı yağni hani iş gündelik hayatında senin ben erkeğim ya da erkek olmakdan dolayı bu böyle oluyo dediğin şeyler var mı*
- 4.H: *yani normalde yok yağni özel olarak erkekle olma yağ erkek olduğumu göstercek özel şey bil bilemiyorum yağni*
- 5.G: *hı hı ama o zaman*
- 6.H: *çünkü zağten dar bi hayatımız olduğu için bizim*
- 7.G: *hı hı yağni niye dar*
- 8.H: *yani genelde yoğunluklu olarak çalıştığımız için*
- 9.G: *hı hı*
- 10.H: *biz öyle bi şey cinsiyetle alağkalı bi herangi bi şeyimiz olmuyo yağ cinsiyeti öne çıkarcak bi durumla karşılaşıyoruz*

Katılımcılar ‘erkek olmak açıklanamaz’ repertuarını çoğunlukla görüşmelerin başlangıcında inşa etmektedirler. Yukarıdaki 6. Alıntıda konuşma da bir görüşmenin başlangıcından alıntıdır. Katılımcı H evli, bir çocuk sahibi, 38 yaşında ve çalışan bir erkektir. Henüz görüşmenin başında kendisini çalışan bir erkek olarak konumlandırmıştır. Katılımcı burada erkek olmayı tanımlayamayışını yoğun çalışma temposu üzerinden meşrulaştırmaktadır. Daha önce ‘hiç düşünmedim’ repertuarında arkadaşlar arasında ve erkekler arasında katılımcılar için konum alınabilecek bir zemin oluşturamayan ‘erkek olmak’ burada da yoğun iş temposunda katılımcı için konum alınabilecek bir zemin oluşturamamaktadır. Erkek olmak katılımcıların çoğu için kendi yaşamlarında var olan değil de özel bir durumda ya da bir öteki ile etkileşimde ortaya çıkan bir konudur. Erkek olmayı tanımlayabilmek burada da katılımcı tarafından kendi yaşam alanının dışında konumlandırılmıştır.

Tanımlanamazlık hem tanımlamayı reddetmek hem de tanımlamanın mümkün olamayışı anlamlarında kullanılmaktadır. Görüşmelerin çoğunluğunda ise erkekler ‘erkek olmak tanımlanamaz’ repertuarının inşasında tanımlanamazlığı, tanımlayabilmenin mümkün olamayışı olarak anlamlandırmaktadırlar. Katılımcıların erkek olmaya dair anlam inşasında erkek olmayı tanımlamanın ya da tariflemenin hem erkek olmayı hem de katılımcıların kendi konumlarını sabitleştirdiği anlamlarına gelebildiğini söyleyebiliriz.

Tartışma

Bu çalışmada erkeklerin erkek olmanın anlamına dair inşaları açıklayıcı repertuarlar çerçevesinde analiz edilmiştir.

Bu makalenin birinci yazarı olarak erkekler için erkek olmanın anlamını araştırdığım daha geniş kapsamlı bir çalışmamda (Aygül, 2013) erkeklerin, ‘erkek olmak’ üzerine ortak anlam kuruluşlarında dört ayrı açıklayıcı repertuara başvurduklarını görmüştüm. Bunlar; erkek olmanın açıklanamazlığı, toplumdaki erkek, erkek olmanın rahatlığı ve erkek olmak öğrenildiği üzerine ortaya çıkan açıklayıcı repertuarlardır. Erkek olmanın düşünülmemiş, değişken ve tanımlanamazlığı üzerine ortaya çıkan repertuarları ‘erkek olmak açıklanamaz’ başlığı altında topladım. Erkek olmanın açıklanamaz oluşuna dair ortaya çıkan açıklayıcı repertuarların daha ayrıntılı bir analiz gerektirdiğini düşünüyoruz. Ayrıca ayrıntılı bir analiz gerekmesinin sebebi bu repertuarın bir arayışı, erkekler için erkek olmanın anlamının hangi zeminden tartışılacağına dair arayışı taşıyor olmasıdır.

‘Erkek olmak açıklanamaz’ repertuarı, konuşmacılar için erkek kimliği ile konum olarak hangi anlamları inşa edebileceklerini ve bu anlamları hangi zeminlerde inşa edebileceklerini aradıkları bir repertuardır. Bu arayışta başvurdukları ilk açıklama ‘hiç düşünmedim’ açıklamasıyla erkekler, öncelikle erkek olmanın normal, verili ve gündelik yaşama gömük olması sebebiyle kendileri için bir anlam ifade etmediğini açıklamaktadır. Burada vurgu “erkek olmaya” değil “insan olmaya” yapılmaktadır. Gönüllülük esasına göre çalışmaya katılan ve çalışmanın amacı, kapsamı ve içeriği hakkında önceden bilgilendirilmiş olan katılımcılar tarafından “erkek olmak” yerine “insan olmak” açıklamalarına vurgu yapılmasının söylemsel bir strateji olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda Segal’ın (1992) Kamarowsky’nin (1976) yüksek okuldaki erkekler üzerine bir çalışmasına atıfla ileri sürdüğü bilgilere göre ABD ve İngiltere’de bu çalışmanın yapıldığı dönemde yapılan, erkeklerin kendilerini algılayış biçimlerini ele alan bütün psikolojik incelemeler, erkeklerin kendilerini daha androjen terimlerle tanımladıklarını göstermektedir. Segal’ın bu tespiti bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak; hem Türkiye’de konu üzerine yapılmış çalışmaların yetersizliği sebebiyle hem de kültürel farklılıkları göz ardı etmemek adına yukarıda sözü edilen söylemsel stratejinin yerel bilgiler üzerinden ve kültür analizi yaklaşımları ile ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Erkek olmaya dair anlamlar ancak erkek olmayan bir ötekinin işaretlenmesiyle inşa edilmektedir. Burada öteki olarak işaretlenenlerden biri de ‘kadın’dır. Bu coğrafyada hem İslamî hem de modernist yaklaşımlarda kadının konumu belirleyicidir (Türkmen, 2009). Erkekler ‘hiç düşünmedim’ repertuarını inşa ederken öteki olarak işaretlenen, onun konumu sebebiyle

erkek olarak konum alınan kadın anne veya eş olan kadındır. Elçi'nin (2010) kadın olmanın anlamına dair kadınlarla birlikte yürüttüğü çalışmasında da kadınların kimlik inşasında anne ve eş konumu kadınlar tarafından öncelikli inşa edilen pozisyonlardır. Hem buradaki çalışmada hem de Elçi'nin (2010) çalışmasında kadınlar için ortaklaşılan 'anne' ve 'eş' özne pozisyonlarının kadın olmaya yönelik birer kültürel temsil olduğunu söyleyebiliriz. Kültürel temsiller toplumun geneli için toplumsal gerçekliğin nasıl inşa edileceğine ilişkin, yani toplumsal yaşamın şekillendirilmesinde hangi figür ve sınırların baskın çıkacağı konusunda önemli rol oynarlar (Ryan ve Kellner, 1997: s.37; akt. Erkılıç, 2011: s.240).

Erkek olmanın açıklanmasının önünde bir engel olarak ifade edilen bir diğer açıklama ise 'erkek olmak değişken bir şey' repertuarıdır. Konuşmacılar bu repertuarda değişkenliği açıklarken deneyimlerine başvurumaktadırlar. Repertuarda erkek olmanın yaşam koşulları ve kişilerin düşünceleriyle birlikte tekrar tekrar tanımlanıyor oluşu ve her bireyin biricik olduğu açıklamaları yer almaktadır. Erkeklik çalışmalarında geniş bir yelpazeye sahip olan 'çoklu erkeklikler' kavramının da açıkladığı üzere erkek olmanın tek, değişmez ve işleyen bir biçimi yoktur. Birçok farklı erkeklik birçok farklı bağlamda yürürlükte olabilmektedir (Connell, 2005).

Konuşmacıların erkek olmaya dair anlam arayışları, herkes için geçerli bir erkek olma tanımı arayışlarını beraberinde getirmektedir. Konuşmacıların tanımlama tartışmalarında başvurdukları açıklama 'erkek olmak tanımlanamaz' açıklamasıdır. Burada tanımlanamazlık hem değişkenlikten kaynaklanan tek bir tanımın yapılamaması sebebiyle hem de erkek olmaya dair tek bir tanım yapmanın farklı özne pozisyonlarına bir takım yaptırımları da beraberinde getireceğinden, tanımlamayı konumlarında esneklik kazanmak amacıyla reddetmeyi de kapsamaktadır.

Eleştirel söylemsel psikolojideki analizlerde görüşmelerden elde edilen veri yalnızca katılımcıya ait bir veri değildir, katılımcı ile görüşmecinin etkileşim esnasında birlikte ürettikleri bir şeydir. Bu nedenle analize görüşmecinin görüşmelere kattıkları da dahil edilir. Bu durum bizi refleksivite kavramına götürür. Refleksivite sosyal inşacı araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Refleksivite başlığı altında araştırmacı ile araştırılanın geleneksel psikolojide eşitsiz bir şekilde kurulan konumları tersyüz edilir ve araştırma çerçevesinde araştırmacı ile araştırılanın konumları eşitlenir, biri diğerinden üstün olarak kabul edilmez (Burr, 2012). Bu durum analize de yansıtılır ve araştırmacının hem görüşmeler sırasında hem de araştırma düzenini oluştururken yapıp ettiklerinin incelenmesinin analizin bir parçası olmasını zorunlu kılar. Burr'un (2012) araştırmacının konumu konusunda vurguladığı başka bir nokta da sosyal inşacı yaklaşımda araştırmacının tarafsız, nesnel olmadığının

kabul edilmesi konusudur. Katılımcı ve görüşmecinin ortak yapımı olan araştırmanın sonuçlarını salt katılımcılara atfetmek mümkün değildir. “Olgular, gerçekler kendi başlarına tarafsız değildir. Her zaman birinin sorusunun ürünüdür ve sorular her zaman, her ne kadar gizil de olsalar dünya hakkındaki varsayımlardan çıkar ” (Burr, 2012: 152). Refleksivite ve araştırmacının konumuna dair yukarıda sözünü ettiklerimiz araştırmanın tümü için geçerli olsa da bu durumu bu çalışmada en net şekliyle ‘erkek olmak tanımlanamaz’ repertuarında görebiliriz.

7.Alıntı (10. görüşme)

- 1.G: *evet şimdi başladık erkek olmak nası bi şey*
 2.B: *böyle direk böyle başlıyo (G güler) valla heralde erkek olmanın nası bi şey olduğunu ben kendim de erkek olduğum için*
 3.G: *hı hı*
 4.B: *yağni en azından iş iş nası diyim yağni bi kategori olarak bize işte erkek deniyo erkek olduğum için benim heralde erkek olmanın nası bi şey olduğunu anlatabilmem bayağ zor olabilir şey gibi işte*

8.Alıntı (11. görüşme)

- 589.G: *soru acayip de nası sorucağımı bilemedim eşcinsel bi erkek olarak mı tanımlıyosun kendini eşcinsel olarak mı erkek olarak mı*
 590.C: *iğ bi şey olarak tanımlama ihtiyacı bu aralar pek duymuyorum*
 591.G: *him soru evet tanımlamak bi yanlış bi şey orda ama*
 592.C: *hıh çünkü hani özellikle kuir teoriler yağni*
 593.G: *hı hı*
 594.C: *araştırmalar falan işte kafamda gezinen bin tağne şeyden sonra*
 595.G: *hı hı*
 596.C: *açıkçası hani çok net iş*
 597.G: *hı hı*

9.Alıntı (14. görüşme)

- 1.G: *evet kayıt başladı tezin konusundan bahsettim erkek olmak nası bi şey bunu konuşcaz ilk soru biraz genel ama öyle konuyu açsın diye onunla başlıyorum erkek olmak nası bi şey*
 2.H: *valla çok özel bi şey değil sonuçta erkek olmak erkek çok tanımlayabileceğim bi şey değil*
 3.G: *hı hı yağni hani iş gündelik hayatında senin ben erkeğim ya da erkek olmaktan dolayı bu böyle oluyo dediğin şeyler var mı*
 4.H: *yani normalde yok yağni özel olarak olma yağ erkek olduğumu göstercek özel şey bil bilemiyorum yağni*

Yukarıdaki üç alıntıda da katılımcılara ‘erkek olmak nasıl bir şey’ sorusu soruldu ve katılımcılar da buna karşılık olarak ‘erkek olmak tanımlanamaz’ repertuarını inşa ettiler. Sorunun soruluş biçimine baktığımızda sorunun gizil bir biçimde tanım beklentisi içerdiğini ve bu gizil içeriğin katılımcılar üzerinde baskı oluşturan bir unsura dönüştüğünü söyleyebiliriz.

Bu çalışma erkek olmanın erkekler için ne demek olduğunu, toplumda var olan söylemler içinden nasıl konuşulduğunu ve erkek olmaya dair ortak anlam inşasını ortaya koymuştur. Erkek olmaya dair anlamın öteki olanı (kadın ve katılımcıların kendilerinden farklı olan erkek konumları) işaretleyerek konuştukları görülmüştür. Bu durum bir ben ve öteki ayrımı yapmaktan ziyade erkek olmayı açıklayabilecek zemin bulma çabası olarak değerlendirilmelidir.

Araştırmanın yalnızca Eskişehir’de gerçekleştirilmiş olması; her erkek, erkek olmayı bu şekilde, bu argümanlarla konuşur dememizi güçleştirecektir. Aynı zamanda araştırmanın sosyal inşacı teorik arkaplanı da böyle bir iddianın geçersizliğini desteklemektedir. Bu araştırmanın sonuçlarını, etkileşimin gerçekleştiği zamanda ve mekanda ortaya çıkan gerçeklikler olarak değerlendirmemiz gerekir.

Kaynakça

- Aygül, Z. (2013). *Türkiyeli Erkeklerin Karşılıklı Gündelik Konuşmalarında ‘Erkek Olmak’ Üzerine Anlam Kuruluşlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Bozok, M. (2011). *Soru ve Cevaplarla Erkeklikler* (1. Baskı). İstanbul: SOGEP Kitapları
- Burr, V.(2012). Sosyal İnşacılık. Sibel A. Arkonaç (Çev.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Connell, R. (2005). Globalization, Imperialism, and Masculinities. In M. Kimmel, J. Hearn, R. Connell (Eds), *Handbook of Studies on Men & Masculinities*. (pp. 71-90) Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Edley, N. (2001). Analysing Masculinity: Interpretative Repertoires, Ideological Dilemmas and Subject Positions. In M. Wetherell, S. Taylor, S. J. Yates (Eds), *Discourse as Data: A Guide for Analysis*. (pp. 189-229) London, Sage Publications.
- Erkılıç, H. (2011). Türk Sinemasında Hegemonik Erkek(lik): Kahramandan Anti-Kahramana Erkeklik Temsil(ler)i. İ. Erdoğan (Ed.), *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil içinde* (s. 231-243). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Mutluer, N. (2008). *Cinsiyet Halleri*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Potter, J., Wetherell, M. (1995). *Discourse Analysis*. In J. Smith, R. Harre, L. Van Langenhove (Eds.), *Rethinking Methods in Psychology*. London: Sage Publications.
- Potter, J., Hepburn, A. (2005). *Qualitative interviews in psychology: problems and possibilities*. *Qualitative research in Psychology*, 2, 281-307.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar - Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler* (1. Baskı). İstanbul: Metis Yayıncılık Ltd.

- Segal, L. (1992). *Ağır Çekim Değişen Erkeklikler Değişen Erkekler*. Volkan Ersoy (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taylor, S. (2001). Debates in Discourse Research. In M. Wetherell, S. Taylor, S. J. Yates (Eds.), *Discourse as Data: A Guide for Analysis*. (pp. 5-49) London: Sage Publications.
- Taylor, S. (2013). *What is Discourse Analysis*. London: Bloomsbury.
- Türkmen, B. (2009). Toplumsal Proje ve Kadınlık Deneyimi: İslamcı Kadın Tarafından Yeniden Tanımlanan Mahrem. Z. Direk (Ed.), *Cinsiyetli Olmak-Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar içinde* (s. 130-156). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Wetherell, M. (2001). *Themes in Discourse Research: The Case of Diana*. In M. Wetherell, S. Taylor, Yates, S. (Eds.), *Discourse Theory and Practice: A Reader* (pp. 14-28). London: Sage Publications.